Työ- ja tasa-arvo-osasto/säädös-yksikkö/Tuula Andersin

3.12.2019

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE LAIKSI SYÖPÄSAIRAUDEN VAARAA AIHEUTTAVILLE AINEILLE JA MENETELMILLE AMMATISSAAN ALTISTUVIEN LUETTELOSTA JA REKISTERISTÄ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki syöpäsairauden vaaraa aiheuttaville aineille ja menetelmille ammatissaan altistuvien luettelosta ja rekisteristä (*ASA-laki*), joka korvaisi nykyisen syöpäsairauden vaaraa aiheuttaville aineille ja menetelmille ammatissaan altistuvien rekisteristä annetun lain. Esityksessä työnantaja velvoitettaisiin pitämään luetteloa muun ohessa niistä työntekijöistä, jotka altistuvat syöpää aiheuttaville tekijöille tai perimää vaurioittaville aineille. Työnantajan luetteloimat tiedot ilmoitettaisiin edelleen Työterveyslaitoksen ylläpitämään rekisteriin (*ASA-rekisteri*). Altistuneista työntekijöistä työnantajan pitämään luetteloon kirjattaisiin työntekijöiden nimet, henkilötunnukset, ammatit ja altistumistiedon peruste. Koska näiden tietojen perusteella työntekijä on tunnistettavissa, kyse on henkilötiedoista, joita käsiteltäessä on otettava huomioon henkilötietoja koskeva lainsäädäntö.

Työnantajan velvollisuus luetteloida ne työntekijät, jotka altistuvat syöpää aiheuttaville tai perimää vaurioittaville tekijöille, pohjautuu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 2004/37/EY työntekijöiden suojelemisesta syöpäsairauden vaaraa aiheuttaville tekijöille tai perimän muutoksia aiheuttaville aineille altistumiseen työssä liittyviltä vaaroilta. Direktiivin 12 artiklan c) kohdan mukaan ”työnantaja pitää luetteloa työntekijöistä, joiden suorittamien toiminnan osalta 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitetun arvioinnin tulokset osoittavat vaaraa työntekijöiden terveydelle tai turvallisuudelle, ja josta luettelosta ilmenee, jos tieto on käytettävissä, heidän altistumisensa määrä”

ASA-rekisteri on aikanaan perustettu Kansainvälisen työjärjestön ILO:n vuonna 1974 hyväksymään työnteon yhteydessä esiintyvää syöpää koskevaan yleissopimukseen (nro 139) pohjautuen. Yleissopimus koskee työnteon yhteydessä syöpää synnyttävistä aineista ja tekijöistä aiheutuvien vaarojen torjuntaa ja valvontaa. Suomi on ratifioinut tämän yleissopimuksen 7 päivänä huhtikuuta 1977 ja sopimus tuli voimaan 5 päivänä toukokuuta 1978. Mainitun sopimuksen 3 artiklan mukaan ”Kunkin tämän yleissopimuksen ratifioivan jäsenvaltion tulee määrätä ne toimenpiteet, joihin on ryhdyttävä työntekijöiden suojelemiseksi vaaralta joutua altistetuksi syöpää synnyttäville aineille tai tekijöille, ja järjestettävä asianmukainen tietojen rekisteröintijärjestelmä.”

Keskeisin henkilötietojen käsittelyssä huomioon otettava säädös on EU:n yleinen tietosuoja-asetus. Ehdotettavan lain mukainen henkilötietojen käsittely perustuisi tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1.c) kohtaan, jonka mukaan henkilötietojen käsittely on lainmukaista, jos käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisen velvoitteen noudattamiseksi. Ehdotettavassa laissa säädettäisiin työnantajan velvollisuudesta luetteloida työpaikalla esiintyvät syöpävaaralliset

tekijät ja näille tekijöille altistuvat työntekijät sekä työnantajan velvollisuudesta ilmoittaa luetteloimansa tiedot Työterveyslaitokselle rekisteröitäväksi ASA-rekisteriin.

ASA-lakia valmisteltaessa arvioitiin myös sitä, sisältääkö työnantajan pitämä luettelo mahdollisesti tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja erityisiä henkilötietoryhmiä koskevia tietoja. Tällaisia tietoja, kuten terveyttä koskevia tietoja, ei kuitenkaan luettelossa katsota olevan. Työnantajan pitämään luetteloon kirjattaisiin muun ohella tieto työntekijöiden altistumisen mitatusta määrästä, jos tämä tieto on käytettävissä. Mittaustiedot voivat olla työhygieenisiä ilmapitoisuusmittauksia, jotka mittaavat ainoastaan työtekijän altistumisympäristöä eikä näitä näin ollen katsota terveyteen liittyviksi tiedoksi. Työtekijöille voidaan tehdä altistumisen seuraamiseksi myös biologisia altistusmittauksia veri- tai virtsanäytteistä, mutta tällaiset mittaukset tehdään työterveyshuollossa eikä työterveyshuolto toimita työnantajalle yksittäistä työntekijää koskevaa tietoa vaan ainoastaan ryhmätason tietoa. Ehdotettavassa ASA-laissa ei näin ollen säädettäisi erityisiä henkilötietoryhmiä koskevien henkilötietojen käsittelystä.

Perustuslain 10 §:n mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Henkilötietojen suojan kannalta tärkeitä sääntelykohteita ovat perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan ainakin rekisteröinnin tavoite, rekisteröitävien henkilötietojen sisältö, henkilötietojen sallitut käyttötarkoitukset, mukaan lukien tietojen luovutettavuus, sekä tietojen säilytysaika henkilörekisterissä ja rekisteröidyn oikeusturva. Ehdotettavassa laissa nämä edellytykset täyttyisivät myös perustuslakivaliokunnan lausunto PeVL 14/2018 vp huomioon ottaen seuraavasti:

Ehdotettavan lain 1 §:ssä säädettäisiin luettelon ja rekisterin käyttötarkoituksesta, josta kävisi ilmi rekisteröinnin tavoite ja sallitut käyttötarkoitukset. Käyttötarkoitus olisi syöpäsairauden vaaraa aiheuttaville aineille ja menetelmille ammatissaan altistuvien seuranta, sairauden ennaltaehkäisy sekä tutkimus.

Rekisteröitävien henkilötietojen sisällöstä säädettäisiin ehdotettavan lain 3 §:ssä, joka käsittää 6-kohtaisen luettelon rekisteröitävistä tiedoista sisältäen myös henkilötietoja.

Henkilötietojen luovutettavuudesta säädettäisiin lain 8 §:ssä. Pykälässä säädettäisiin niistä tahoista, joille tietoja voidaan luovuttaa sekä niistä tarkoituksista, joihin tietoja voidaan luovuttaa. Säilytysajasta puolestaan säädettäisiin lain 7 §:ssä.

Rekisteröidyn oikeusturvan kannalta merkittävin sääntely on EU:n tietosuoja-asetuksessa, jota täydentäisivät ehdotettavan lain säännökset lain valvonnasta (9 §) ja rangaistuksesta (10 §). Rekisteröidyn oikeuksista säädetään rekisteröidyn oikeuksia koskevassa tietosuoja-asetuksen III luvussa.

Edellä sanotun perusteella voidaan todeta, että ehdotettavassa laissa säädettäisiin henkilötietojen käsittelystä perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla kattavasti, täsmällisesti ja tarkkarajaisesti kuitenkin siten, että säänneltäisiin vain tärkeistä sääntelykohteista.